

## НЕПОТПУНОСТ ПРОЦЕНЕ БРУТО ИНВЕСТИЦИЈА У ОСНОВНЕ ФОНДОВЕ

### Увод

Обрачун инвестиција у основне фондове има дугу традицију у Републичком заводу за статистику Србије. Примењена методологија у великој мери је усаглашена са ESA95 и SNA93. Од 1966. подаци за друштвену својину прикупљани су од свих предузећа и институција у земљи путем годишњег Извештаја о инвестицијама. За инвестиције у приватном сектору до 2004. вршена је процена на основу података статистике грађевинарства, статистике пољопривреде и података о увозу опреме. 2004. године уведено је ново годишње истраживање за правна лица у приватној својини, на бази узорка, а у 2006. години ова два истраживања су обједињена и усклађена са потребама националних рачуна, што је омогућило праћење стопе неодзива. За мала предузећа (мање од 50 запослених) истраживање је засновано на стратификованом узорку. Код великих и средњих примењен је пун обухват.

Успостављање статистичког пословног регистра у знатној мери треба да побољша обухват овог истраживања. Јер, до сада, на основу административног регистра, у случају неодзива, нисмо били у могућности да поуздано утврдимо да ли извештајна јединица у посматраном периоду заиста није имала инвестиције или је то био резултат неажурности регистра. Такође за 2006. имали смо на располагању и податке за набавку нефинансијских средстава из финансијских извештаја који могу послужити за поређење на индивидуалном нивоу.

Све ово ограничило је наше могућности за утврђивање уобичајених типова необухвата и одговарајућих метода прилагођавања препоручених у методолошком упутству Евростата. Применом табеларног приступа на бруто инвестиције у основне фондове и сагледавањем различитих извора који се користе у обрачуну, покушали смо да аналитичке табеле, првенствено добијене са производне стране, комплетно прикажемо и са расходне стране за период 2003-2005.

### Прилагођавање за непотпуност бруто инвестиција у основне фондове (Н1-Н7)

Елементи необухвата добијени најпре са производне стране послужили су нам да утврдимо у којој би мери сада коригована, увећана бруто додата вредност утицала на повећање инвестиција. Код прилагођавања типа Н1 као индикатор смо користили већ утврђену разлику између запослених са пуним радним временом из Анкете о радној снази и броја запослених из финансијских извештаја и постојећег статистичког истраживања о предузетницима – по делатностима, која, помножена са просечним инвестицијама по запосленом, даје укупну вредност бруто инвестиције у основне фондове.

Поред података о запосленим са пуним радним временом, подаци о часовима рада из Анкете о радној снази показали су да коефицијент између еквивалента пуног радног времена и запослених из финансијских извештаја и истраживања о предузетницима у делатности грађевинарства износи 1,56. Ови додатни часови рада у односу на пуно радно време могу се објаснити експанзијом индивидуалне градње, где се радници ангажују без уговора о раду а исплаћују се дневницама за целодневни рад (обично 12 часова) или по завршеном послу. Претпоставка је да се на овај начин радници ангажују за нетржишну производњу или градњу за сопствене потребе и ова врста активности укључена је у Н3. Од 2006. године број дозвола за отпочињање градње и број употребних дозвола за завршене станове уведени су као додатни показатељ делатности грађевинарства на нивоу општина. Добијени подаци се у будућем периоду могу користити за процену укупне вредности инвестиција у стамбене објекте.

Просечне инвестиције по произвођачу (регистровано правно лице или предузетник) на нивоу делатности примењене су и на оне који су регистровани али нису обухваћени истраживањем да би се добила корекција типа Н4 и Н5. Не треба очекивати да за све јединице за које је са производне стране утврђено да су биле активне и учествовале у формирању додате вредности треба обрачунати и инвестиције, али узимајући у обзир

просечне инвестиције свих произвођача у једној делатности, а не само оних који су имали издатке за основне фондове, добијени резултати могу бити прихватљиви.

Слично се може поступити и код утврђивања необухвата типа Н6. Степен корелације који постоји између аутпута или бруто додате вредности и бруто инвестиција у основне фондове искоришћен је као претпоставка за утврђивање коефицијената корекције. Добијени коефицијенти примењени су на већ кориговану бруто додату вредност са производне стране као последицу прилагођавања због потцењености или прецењености појединих категорија у пословном извештавању.

На крају, корекције за последњи тип Н7 односе се само на необухват и урађене су у Сектору националних рачуна. Први пут у 2006. години имали смо информације о стопи неодговора (одбијање сарадње и неодговарајућа адреса) из годишњег Извештаја о инвестицијама за велика и средња предузећа. За мала предузећа која нису обухваћена узорком корекција за неодзив урађена је кроз оцену узорка. Иста стопа неодзива примењена је за цео посматран период.

Следећа табела показује структуру укупног прилагођавања према различитим типовима.

### **БРУТО ИНВЕСТИЦИЈЕ У ОСНОВНЕ ФОНДОВЕ, структура прилагођавања у % Република Србија**

Тип прилагођавања	Н1	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	Укупно
2003	16,5	29,8	20,9	3,8	23,9	5,2	100,0
2004	15,4	35,9	22,8	1,2	18,9	5,8	100,0
2005	14,6	42,6	19,3	1,6	16,1	5,1	100,0

Највеће корекције извршене су у делатностима: Ђ – Грађевинарство, Е – Трговина на велико и мало; оправка моторних возила и Г – Прерађивачка индустрија.

### **Прилагођавање бруто инвестиције у основне фондове, по делатностима,%**

#### **Република Србија**

Сектор делатности	2003	2004	2005
<b>А.</b> Пољопривреда	0,19	0,13	0,14
<b>Б.</b> Рибарство	0,00	0,00	0,00
<b>В.</b> Вађење руда и камена	0,02	0,02	0,02
<b>Г.</b> Прерађивачка индустрија	0,58	0,60	0,56
<b>Д.</b> Производња ел. енергије, гаса и воде	0,06	0,09	0,08
<b>Ђ.</b> Грађевинарство	2,21	2,50	3,05
<b>Е.</b> Трговина на велико и мало; оправка возила	1,43	1,02	0,80
<b>Ж.</b> Хотели и ресторани	0,05	0,03	0,04
<b>З.</b> Саобраћај, складиштење и везе	0,25	0,20	0,14
<b>И.</b> Финансијско посредовање	0,18	0,24	0,26
<b>Ј.</b> Послови с некретностима, изнајмљивање	0,22	0,08	0,16
<b>К.</b> Државна управа	0,37	0,20	0,17
<b>Л.</b> Образовање	0,09	0,09	0,10
<b>Љ.</b> Здравствени и социјални рад	0,01	0,14	0,11
<b>О.</b> Остале комуналне, друштвене и личне услуге	0,13	0,06	0,16
<b>Укупно прилагођавање, % БДП</b>	<b>5,79</b>	<b>5,42</b>	<b>5,79</b>

Република Србија

Укупно прилагођавање Бруто инвестиција у основне фондове, 2003. у мил. дин.

Сектор делатности	Тип прилагођавања							Укупно	
	Н1	Н2	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	Свега	% БДП
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
А. Пољопривреда				539,0	1611,0	55,4	68,4	2273,8	0,19
Б. Рибарство				4,0		13,8	0,0	17,8	0,00
В. Вађење руда и камена				242,0		4,6	38,7	285,3	0,02
Г. Прерађивачка индустрија				3290,0	837,0	2388,2	241,7	6756,8	0,58
Д. Производња ел. енергије, гаса и воде				225,0		0,0	495,1	720,1	0,06
Ђ. Грађевинарство	2870,1		20195,9	619,0		2126,8	36,3	25848,1	2,21
Е. Трговина на велико и мало;оправка	7074,5			2888,0	113,0	6682,7	43,1	16801,3	1,43
Ж. Хотели и ресторани	306,2			101,0		177,6	2,5	587,3	0,05
З. Саобраћај, складиштење и везе				2488,0		368,4	20,4	2876,8	0,25
И. Финансијско посредовање	447,0			289,0	3,0	9,1	1359,0	2107,1	0,18
Ј. Послови са некретнинама, изнајмљивање				213,0		2328,9	54,1	2596,0	0,22
К. Државна управа				3186,0		0,0	1121,3	4307,3	0,37
Л. Образовање	11,8			29,0		1008,0	26,7	1075,4	0,09
Љ. Здравствени и социјални рад				15,0		25,6	24,4	65,0	0,01
М. Остале комуналне друштвене и личне услуге	476,3			14,0		1008,0	8,4	1506,7	0,13
Укупно прилагођавање	11185,9		20195,9	14142,0	2564,0	16197,1	3540,0	67824,9	5,79
Прилагођавање у %	16,5		29,8	20,9	3,8	23,9	5,2	100,0	
<b>Укупно прилагођавање, % БДП</b>	<b>0,95</b>		<b>1,72</b>	<b>1,21</b>	<b>0,22</b>	<b>1,38</b>	<b>0,30</b>		<b>5,79</b>

## Република Србија

## Укупно прилагођавање бруто инвестиција у основне фондове, 2004. у мил. дин.

Сектор делатности	Тип прилагођавања							Укупно	
	Н1	Н2	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	Свега	% БДП
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
А. Пољопривреда				787,0	542,0	497,7	89,0	1915,7	0,13
Б. Рибарство				4,0		0,0	0,0	4,0	0,00
В. Вађење руда и камена				230,0		10,6	48,8	289,4	0,02
Г. Прерађивачка индустрија				4346,0	312,0	3672,2	311,0	8641,2	0,60
Д. Производња ел. енергије, гаса и воде				548,0		0,0	689,2	1237,2	0,09
Ђ. Грађевинарство	3694,4		27874,6	830,0		3361,5	42,0	35802,4	2,50
Е. Трговина на велико и мало;оправка	6370,2			3211,0	77,0	4842,4	55,4	14555,9	1,02
Ж. Хотели и ресторани	224,4			52,0		217,4	3,0	496,8	0,03
З. Саобраћај, складиштење и везе				2902,0		0,0	28,2	2930,2	0,20
И. Финансијско посредовање	1285,1			763,0	3,0	0,0	1364,8	3415,9	0,24
Ј. Послови са некретнинама, изнајмљивање				85,0		1068,3	54,9	1208,2	0,08
К. Државна управа				1194,0		0,0	1703,0	2897,0	0,20
Л. Образовање				761,0		487,0	36,8	1284,8	0,09
Љ. Здравствени и социјални рад				1970,0		1,0	34,4	2005,4	0,14
М. Остале комуналне друштвене и личне услуге	350,7			17,0		487,0	7,5	862,2	0,06
Укупно прилагођавање	11924,9		27874,6	17700,0	934,0	14645,0	4468,0	77546,4	5,42
Прилагођавање, структура у %	15,4		35,9	22,8	1,2	18,9	5,8	100,0	
<b>Укупно прилагођавање, % БДП</b>	<b>0,83</b>		<b>1,95</b>	<b>1,24</b>	<b>0,07</b>	<b>1,02</b>	<b>0,30</b>		<b>5,42</b>

## Република Србија

Укупно прилагођавање бруто инвестиција у основне фондове, 2005. у мил. дин.									
Сектор делатности	Тип прилагођавања							Укупно	
	Н1	Н2	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	Свега	% БДП
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
А. Пољопривреда				600,0	1333,8	478,6	107,8	2520,2	0,14
Б. Рибарство				3,0		7,3	0,0	10,3	0,00
В. Вађење руда и камена				190,0		38,2	53,7	281,9	0,02
Г. Прерађивачка индустрија				5023,0	237,4	4171,5	358,6	9790,6	0,56
Д. Производња ел. енергије, гаса и воде				711,0		0,0	713,8	1424,8	0,08
Ђ. Грађевинарство	7191,8		43130,2	984,0		2112,2	46,5	53464,7	3,05
Е. Трговина на велико и мало;оправка	3584,7			2870,0	80,3	7473,0	64,6	14072,6	0,80
Ж. Хотели и ресторани	472,5			91,0		174,0	4,4	741,9	0,04
З. Саобраћај, складиштење и везе				2477,0		0,0	27,2	2504,2	0,14
И. Финансијско посредовање	1231,2			1397,0	3,0	0,0	1900,8	4532,0	0,26
Ј. Послови са некретнинама, изнајмљивање				1108,0		1522,2	88,9	2719,1	0,16
К. Државна управа				1197,0		0,0	1720,1	2917,1	0,17
Л. Образовање	178,6			948,0		523,1	42,2	1691,9	0,10
Љ. Здравствени и социјални рад				1837,0		0,0	30,6	1867,6	0,11
М. Остале комуналне друштвене и личне услуге	2165,9			80,0		523,1	12,2	2781,2	0,16
Укупно прилагођавање	14824,6		43130,2	19516,0	1654,5	17023,3	5171,5	101320,0	5,79
Прилагођавање, структура у %	14,6	0,0	42,6	19,3	1,6	16,8	5,1	100,0	
<b>Укупно прилагођавање, % БДП</b>	<b>0,85</b>		<b>2,46</b>	<b>1,11</b>	<b>0,09</b>	<b>0,97</b>	<b>0,30</b>		<b>5,79</b>

Укупна корекција, посматрано у односу на БДП, не показује значајније промене и креће се од 5,4% у 2004. до 5,8% у 2003. и 2005. Такође је приметан раст типа Н3 у 2005. јер је, према резултатима Анкете о радној снази, дошло до знатног повећања броја укупних часова рада у грађевинарству, а самим тим и еквивалента запослених са пуним радним временом који је коришћен за корекцију.

**ПРИЛАГОЂАВАЊЕ БРУТО ИНВЕСТИЦИЈА У ОСНОВНЕ ФОНДОВЕ, % БДП**  
**Република Србија**

Тип прилагођавања	Н1	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	Укупно
2003	0,95	1,72	1,21	0,22	1,38	0,3	<b>5,79</b>
2004	0,83	1,95	1,24	0,07	1,02	0,3	<b>5,42</b>
2005	0,85	2,46	1,11	0,09	0,97	0,3	<b>5,79</b>

Додатна прилагођавања за остале компоненте БДП-а са расходне стране нису рађена. Подаци о извозу и увозу робе добијени су из статистике спољне трговине, на бази царинске декларације, док се подаци о извозу и увозу услуга узимају из платног биланса Народне банке Србије, без корекција. Последњих година спољнотрговински дефицит Србије посебно је изражен. Економски и социјални проблеми становништва и низак животни стандард у великој мери се превазилазе дознакама из иностранства. Подаци из платног биланса показују константан раст дознака. Народна банка Србије процењује да се у земљу унесе два пута више новца кроз незваничне канале, „у џеповима и ковертима“, него што је званично регистровано. Процена је урађена на основу трансакција у мењачницама, нове девизне штедње и на бази корекције за откуп девиза од страних посетилаца у нашој земљи, која се, по методологији, обухвата као приход од туризма.

**Дознаке из иностранства**

**Република Србија**

	2001	2002	2003	2004	2005
<b>Дознаке, процена, мил. USD</b>	1168	1484	1780	2520	2904
% БДП-а	9,9	9,4	8,7	10,3	11,1
% увоза	24,0	23,0	20,7	20,3	23,3
% нето извоза	50,5	44,9	40,5	36,2	51,4
по становнику, у USD	156	198	238	338	390
<b>Регистровани део, мил. USD</b>	405	520	780	990	1183
% БДП-а	3,4	3,3	3,8	4,0	4,5
% увоза	8,3	8,1	9,1	8,0	9,5
% нето извоза	17,5	15,8	17,8	14,2	20,9
по становнику, USD	54	69	104	133	159
<b>Нерегистровани део, мил. USD</b>	763	964	1000	1530	1721
% БДП-а	6,5	6,1	4,9	6,2	6,6
% увоза	15,6	14,9	11,7	12,3	13,8
% нето извоза	33,0	29,2	22,8	22,0	30,5
по становнику, USD	102	129	134	205	231

Дознаке као допунски приход домаћинстава доприносе њиховој потрошњи или штедњи и представљају важан извор инвестиција, тако да се могу користити за будуће прилагођавање бруто инвестиција у основне фондове.

Податке из платног биланса који се односе на расходе туризма треба посматрати са пажњом, будући да неки могу бити потцењени. Спровођење ad hoc истраживања током друге фазе пројекта о необухваћеној економији имало је за циљ добијање неопходних показатеља за процену прихода домаћинстава из иностранства, броја рођака који живе у иностранству, као и издатка домаћинства за путовање у иностранство. Ове информације могу се искористити у будућем раду за елементе необухвата туристичких услуга и процену нерегистрованог дела дознака у сарадњи са Народном банком.

Уколико резултати из горе поменутог истраживања покажу да нерегистроване дознаке заиста достижу износ који је већ проценила Народна банка, оне се могу укључити у платни биланс и националне рачуне.

### **Будући рад**

У зависности од анализе резултата и контроле обухвата постојећег али сада знатно побољшаног истраживања о бруто инвестицијама у основна средства за 2006. годину, очекујемо боље резултате и поузданије процене необухвата за ову годину. Такође сматрамо да се корекција за необухват за сваку извештајну јединицу која није одговорила треба вршити на индивидуалном а не на агрегираном нивоу припадајуће делатности. Импутирање може бити засновано на подацима из финансијских извештаја из биланса стања на основу набавки некретнина, постројења и опреме.

На основу обрачуна за 2006. могу се вршити извесне корекције и за године уназад када нисмо имали на располагању конзистентне изворе података што би омогућило да се процене овакве врсте раде увек на исти начин, а добијени резултати буду упоредиви и довољно поуздани како би се укључили у званичне националне рачуне.

**Укупно прилагођавање агрегата са расходне стране, 2003**

Република Србија

мил. дин.

Агрегати	Тип прилагођавања							Укупно	
	Н1	Н2	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	Свега	% БДП
	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Финална потрошња домаћинстава	14026.0	11636.1				25696.0	8079.0	59437.1	5.07
Финална потрошња државе							492.6	492.6	0.04
Бруто инвестиције у основне фондове	11185.9		20195.9	14142.0	2564.0	16197.1	3540.0	67824.9	5.79
Извоз-увоз							57585.4	57585.4	4.92
<b>Укупно</b>	<b>25211.9</b>	<b>11636.1</b>	<b>20195.9</b>	<b>14142.0</b>	<b>2564.0</b>	<b>41893.1</b>	<b>69697.0</b>	<b>185340.0</b>	<b>15.82</b>

**Укупно прилагођавање агрегата са расходне стране, 2004**

Република Србија

мил. дин.

Агрегати	Тип прилагођавања							Укупно	
	Н1	Н2	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	Свега	% БДП
	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Финална потрошња домаћинстава	21766.0	14413.2				30303.0	10222.0	76704.2	5.36
Финална потрошња државе							549.5	549.5	0.04
Бруто инвестиције у основне фондове	11924.9		27874.6	17700.0	934.0	14645.0	4468.0	77546.4	5.42
Извоз-увоз							89323.5	89323.5	6.24
<b>Укупно</b>	<b>33690.9</b>	<b>14413.2</b>	<b>27874.6</b>	<b>17700.0</b>	<b>934.0</b>	<b>44948.0</b>	<b>104563.1</b>	<b>244123.6</b>	<b>17.06</b>

**Укупно прилагођавање агрегата са расходне стране, 2005**

Република Србија

мил. дин.

Агрегати	Тип прилагођавања							Укупно	
	Н1	Н2	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	Свега	% БДП
	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Финална потрошња домаћинстава	20161.0	17900.5				41951	14635.0	94647.5	5.41
Финална потрошња државе							627.8	627.8	0.04
Бруто инвестиције у основне фондове	14824.6		43130.2	19516.0	1654.5	17023.3	5171.5	101320.0	5.79
Извоз-увоз							114814.4	114814.4	6.56
<b>Укупно</b>	<b>34985.6</b>	<b>17900.5</b>	<b>43130.2</b>	<b>19516.0</b>	<b>1654.5</b>	<b>58974.3</b>	<b>135248.7</b>	<b>311409.8</b>	<b>17.79</b>